

Ongevraagde keuzevrijheid

Waarom is het ineens zo belangrijk om zelf je risico te kiezen bij het sparen voor je pensioen? Volgens de pensioenexperts die aan de KVS preadviezen meeschreven zijn er twee redenen.

De eerste is dat keuzevrijheid een wens is van deelnemers zelf. In een steeds meer individualistische samenleving zijn we minder solidair met anderen. Anderen zijn voor jongeren vooral ouderen en andersom. Ouderen zouden zich rijk rekenen met een hogere rekenrente en het nergens voor nodig vinden om de gevolgen van bijvoorbeeld de huidige laagconjunctuur in hun eentje te dragen terwijl zij zelf in hun jonge jaren ook meedeelden in de gevolgen van de laagconjunctuur van de gepensioneerden toen.

Jongeren zouden niet willen delen in de huidige pensioenpijn van gepensioneerden. Zeker niet, omdat er straks niet meer genoeg zal zijn om hun pensioenleed te verzachten als zij het nodig hebben. De pensioenpotten raken leger doordat er steeds méér zijn die pensioengeld nodig hebben terwijl er steeds minder zijn die volop inleggen via een vaste baan. Minder zichtbaar maar ook aan de orde is de perverse herverdeling van arm naar rijk.

Hoe evident deze conflicterende belangen ook zijn, het is maar zeer de vraag of pensioendeelnemers dit echt zo ervaren. Nederlanders denken liever niet aan pensioenkeuzes. Sterker nog, ze denken zelfs liever aan een uitvaartverzekering dan aan een pensioenverzekering. Wat deelnemers wel willen is een zo hoog mogelijk pensioen. Dat er geen zekerheden meer zijn is inmiddels helder, maar dit sluit de mogelijkheid van 'zo hoog mogelijk' niet uit. Er moet toch een betere manier zijn om het eens te worden over de verdeling van de pot zonder het maximaliseren van het totale vermogen op te offeren?

Een tweede reden voor keuzevrijheid is dat deelnemers in hun eentje alle risico's dragen, nu de sociale partners zich terugtrekken. Nu is het adagium dat zij, die de risico's dragen, ook het zeggenschap moeten hebben. Klinkt logisch, maar hoe creëer je zeggenschap onder mensen die niet geïnformeerd willen zijn? De deskundigen hebben daar iets slims op bedacht: maatwerk. Met behulp van ICT kan met kenmerken van deelnemers een geïndividualiseerd menu aan be-



SANDRA PHLIPPEN

Hoofdreducteur ESB

s.phlippen@sdu.nl

leggingsopties worden aangeboden. Voor mensen die ook daar geen zin hebben, is er een standaardoptie bedacht. Als je geen keuze maakt kom je daar terecht. Een goed ontworpen standaardoptie duwt de meeste deelnemers in de goede richting, zeiden de deskundigen afgelopen vrijdag met enige trots. Toch doet het wat kunstmatig aan om een hele kerstboom aan keuzes op te tuigen, terwijl we nu al op basis van ervaring met een flexibele ABP regeling en veel buitenlandse ervaringen kunnen zeggen dat de overgrote meerderheid passief de standaardoptie zal kiezen. Daarbij is het hele denken over keuzevrijheid voor risicodragers gebaseerd op de disciplinerende werking die deze keuzes gaan hebben op degene die de risico's managen. Wat blijft er

van die disciplinerende werking over als het overgrote deel van de deelnemers in de standaardoptie terecht komt?

Laten we zeggen dat het probleem van de standaard-optie-dominantie tijdelijk is. Dezelfde ICT die voor het maatwerk aan opties gaat zorgen zal vast ook de drempel tot actief kiezen verlagen. Maar zelfs dan, hoe gaan mensen ooit *feeling* krijgen voor de betekenis van grotere onzekerheidsmarges rondom risicovolle beleggingen met een hoger gemiddeld rendement? Henriette Prast bedacht zoals zo vaak iets inventiefs voor dit probleem: vraag mensen welke uitgaven ze na pensionering zeker willen blijven doen – kinderen studeren – en welke uitgaven ze ook wel zonder kunnen – vakantie naar Thailand. Voor het eerste type uitgaven word veilig belegd en voor het tweede type word risico genomen.

In het pensioenstelsel van de toekomst zal zoals het er naar uitziet meer zelf gekozen worden en zullen individuele eigendomsrechten duidelijker zijn. De een hoeft dan niet meer zo bang te zijn dat hij meer dan evenredig inlegt en de ander zal daar niet van kunnen profiteren. Toch is de ongelijkheid waar het in deze hele discussie om te doen was onverminderd aanwezig. Vermogenden zullen juist in een maatwerkstelsel meer beleggingsrisico's dragen en van het rendement profiteren. Minder vermogenden zal geadviseerd worden om voor 'minder' maar 'zeker' te gaan. Zou het niet beter zijn om keuzevrijheid te laten voor wat het is? Een preferentie die vrijwel niemand op dit thema blijkt te hebben.